TIPOLOGIA PREDICATULUI ÎN ROMANUL *MOROMEȚII* DE M. PREDA

Eugenia DODON

Chiar dacă despre predicat, ce constituie „punctul de sosire în comunicare, în formularea unei propoziții" [3, p. 325], s-a scris mult în gramatici normative, în diverse studii de referință, totuşi, nu se poate spune că problema este abordată exhaustiv. Tratată din mai multe perspective, ea rămâne deocamdată una controversată: nu a fost elaborată o concepție unică despre tipologia predicatului; nu este stabilit cu exactitate inventarul de lexeme, nici statutul lor în componența unui sau altui tip de predicat; nu se face o distincție netă între verbele copulative şi semicopulative, între cele auxiliare şi semiauxiliare, ale căror particularități semantico-gramaticale se manifestă doar în context. Savanții nu au ajuns la un consens în ceea ce priveşte definirea predicatului: ea se deosebeşte vădit de la autor la autor. În general, majoritatea lingviştilor delimitează două categorii: predicatul verbal şi cel nominal. Ei evidențiază verbele de modalitate şi de aspect, incluzându-le în grupul celor auxiliare ori semiauxiliare, însă nu recunosc existența în limba română a predicatului verbal compus.

Gh. Constantinescu-Dobridor susține că noțiunea de predicat simplu şi compus (complex) e introdusă în limba română sub influența gramaticilor străine (franceză, germană, engleză, rusă). Totodată, prezența unei clase de verbe (auxiliare sau semiauxiliare de modalitate) îi face pe unii lingvişti să recurgă la termenul de predicat simplu şi compus (complex). În anumite condiții, aceste verbe redau ideile de *posibilitate*, de *necesitate*, de *dorință* etc., fiind mai degrabă mijloace lexicale şi nu gramaticale de realizare a modalității în limba română. Categoria predicatului compus (complex) nu este conturată sub aspect gramatical, iar problema în sine este discutabilă; prin urmare, e rațional ca lexemele de modalitate să fie analizate în mod separat [3, p. 337-338].

O părere similară exprimă şi M.E. Goian. Deşi pot fi invocate argumente pro sau contra acestui tip de predicat, se subliniază că verbele semiauxiliare nu formează sintagme stabile, aidoma locuțiunilor sau expresiilor, ci îşi păstrează semnificația, în combinație cu orice alte cuvinte (chiar şi cu cele polisemantice) [4, p. 52].

Acceptată, în general, de către cercetători, noțiunea de predicat verbal este, la fel, concretizată şi completată. Bunăoară, M. Avram precizează că predicatul verbal propriu-zis cuprinde şi structurile redate prin adverbe, locuțiuni adverbiale predicative [1, p. 331]. M.E. Goian, alături de alți lingvişti, semnalează predicatul adverbial şi cel interjecțional [4, p. 51-52].

Aşadar, o privire de ansamblu asupra acestei părți principale de propoziție permite să conchidem că problema predicatului i-a preocupat mereu pe cercetători, în special, până la apariția, în anul 2005, a Gramaticii Academiei, în care se propune o viziune inedită de abordare, mai cu seamă, a celui complex, accentuându-se dimensiunile semantică, morfosintactică, pragmatică.

În scopuri didactice însă, teoria modernă despre predicat este inaccesibilă. Astfel, ne raliem la opiniile lingviştilor care optează pentru clasificarea tradițională (predicat verbal simplu, verbal compus, nominal, cu toate varietățile lor), fiind verificată în practica analizei gramaticale.

Este imposibil a descrie toate structurile predicative, atestate într-un roman de proporții, precum e *Moromoții* de M. Preda, de aceea ne-am referit, cu precădere, la un singur tip de predicat – cel verbal simplu, a cărui structură cuprinde îmbinările stabile de cuvinte (locuțiuni, expresii verbale), realizat prin mijloace mai puțin obişnuite şi care nu se identifică uşor. Numai o bună stăpânire a limbii române ne ajută să determinăm îmbinările ce au un grad sporit de plasticitate într-o operă literară [4, p. 50]. Ele, neapărat, trebuie însuşite, fiindcă „nimic nu se poate învăța, fără a se memoriza". Negreşit, fiind atestate într-o operă literară, trebuie asimilate, explicate, e nevoie a se cunoaşte sensul lor primar, dar şi cel contextual, sesizându-le ca o unitate funcțională.

Pentru a evoca evenimentele realiste, M. Preda apelează frecvent la astfel de structuri predicative ce se pot întâlni în limbajul popular, iar multe dintre ele chiar şi în limba literară. În vederea excluderii oricăror repetări, a diversificării modului de exprimare a personajelor, M. Preda face uz şi de îmbinări predicative sinonimice.

Într-un şir de exemple selectate din roman, sintagmele predicative se pot confunda. Nu e uşor a identifica ce fel de predicat avem: verbal simplu sau nominal?:

(1) *Era* fereastra *deschisă* şi în casă intra răcoarea nopții [7, p. 373].

(2) Moromete *era* într-adevăr *nemulțumit* de ceva, dar *era* parcă *nemulțumit* mai mult de însuşi faptul că *era nemulțumit* decât de acel ceva care îi stârnea de fapt nemulțumirea [6, p. 135].

Considerăm că, în exemplele acestea, predicatele sunt nominale.

În literatura română de specialitate găsim reflecții despre unele confuzii între predicatul verbal şi cel nominal, cu toate acestea, la analiza gramaticală, erorile persistă. Gramatica Academiei ne propune, se pare, o soluție plauzibilă, ce ne poate ajuta să evităm dificultățile: să observăm dacă participiul ataşat la verbul auxiliar, copulativ, semicopulativ îşi menține valoarea pasivă sau dacă a pierdut-o [5, p. 281, p. 293-294].

În romanul *Moromeții*, mai cu seamă în cel dintâi volum, se atestă din abundență imprecații ce conțin, de regulă, un verb la modurile imperativ,

conjunctiv, condiţional, urmat de unele determinative, fiind blocuri sintactice cu funcţie de predicat verbal simplu:

(1) *Du-te*, domnule, *dracului*, că-mi mor porcii de foame, cică ar fi răspuns Năstase!... [6, p. 147].

(2) Că, adică dacă nu-i trec casa pe numele ei! *Mânca-o-ar pământul de casă!* [7, p. 368].

Profesorul A.Ciobanu relevă unele formaţiuni în care intră verbele *a lua*, *a se apuca*, *a sta* ş.a., urmate de *şi* + alt verb, proprii limbii vorbite. Asemenea exemple sugestive găsim şi în romanul lui M. Preda. Predicatul verbal simplu, în acest roman, este realizat şi prin blocuri tautologice, formate, în opinia prof. A.Ciobanu, dintr-un verb la supin, fiind reluat de acesta la un mod personal [2, p. 45].

O anumită dificultate la determinarea predicatelor o prezintă acele îmbinări stabile ce includ un pronume personal cu valoare neutră. Gramatica Academiei semnalează despre un clitic „pronominal" (reflexiv sau personal), fără a avea funcţie sintactică, ce intră în componenţa predicatului verbal. E mai frecvent pronumele personal, genul feminin, numărul singular, cu valoare neutră. Astfel de structuri se întrebuinţează în exprimarea populară, uneori argotică: *a o da în bară, a o duce bine, a o scoate la capăt, a o ţine una şi bună* etc. [5, p. 249]. La acest gen de structuri predicative recurge şi M. Preda în romanul vizat.

Rezumând cele expuse *supra*, se poate constata: contextul este o sursă sigură şi propice, pentru a descoperi multiple trăsături ale verbelor ce realizează funcţia sintactică, în cazul nostru, de predicat verbal simplu, a observa particularităţile lor semantice şi gramaticale.

***Referinţe**:*

1. AVRAM, M. *Gramatica pentru toţi. Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită*. Bucureşti: Humanitas, 1997.
2. CIOBANU, A. *Sintaxa practică (cu elemente de analiză transformaţională)*. Chişinău: Lumina, 1997.
3. CONSTANTINESCU-DOBRIDOR, GH. *Gramatica limbii române*. Bucureşti: Ed. Didactică şi Pedagogică, 2001.
4. GOIAN, M.E. *Limba română. Probleme de sintaxă*. Ediţia a II-a, revizuită şi îmbunătăţită. Bucureşti: Recif, 1995.
5. *Gramatica limbii române. Enunţul.* Bucureşti: Editura Academiei Române, vol. II, 2008.
6. PREDA, M. *Moromeţii.* Bucureşti: 100 + 1 Gramar, 1998, vol. I.